

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ СЕЛЕКЦІЇ ЧЕРВОНОЇ СТЕПОВОЇ ПОРОДИ НА УКРАЇНІ

**В. І. ВЛАСОВ, О. П. БЕСАРАБ, В. Г. НАЗАРЕНКО, В. Б. БЛІЗНИЧЕНКО,
В. М. НОВОСТАВСЬКИЙ, Н. В. КОНОНЕНКО, І. В. ТИЩЕНКО**, кандидати
сільськогосподарських наук

Український науково-дослідний інститут тваринництва
степових районів «Асканія-Нова»

Червона степова порода серед інших порід великої рогатої худоби займає перше місце на Україні. Ареал породи — 10 південних областей республіки. Найбільш цінне поголів'я зосереджено в племінних господарствах Запорізької, Донецької, Кримської, Дніпропетровської, Херсонської та ін. областей.

За останні роки завдяки впровадженню нових методів і принципів управління селекційним процесом, передового досвіду і наукових досягнень та в результаті цілеспрямованої племінної роботи в зоні розведення червоної степової породи одержано певне зрушення племінних і продуктивних якостей худоби. В окремих районах і областях зони уже надаюють по 3000 кг, а в провідних репродукторах — по 4000—4500 кг молока від корови за рік. Так, за 1978 р. у господарствах Кримської області одержано в середньому від корови по 3055 кг молока. Середня продуктивність 26,2 тис. корів племінних господарств за ряд років становить 3305 кг молока жирністю 3,73%. У племзаводі колгоспу ім. Карла Лібкнехта і племзаводі «Диктатура» за 1978 р. від кожної корови одержано понад 4500 кг молока. За даними бонітування 1977 р. від повновікових корів державних і колгоспних племзаводів в середньому за 305 днів лактації одержано по 3480 кг молока жирністю 3,72%, а від 23,3% корів цих господарств — по 4000 кг і більше. Окремі тварини роздоєні до 8000—9000 кг молока за лактацію.

Червона степова порода має значні потенційні можливості щодо підвищення молочної продуктивності. Про це свідчать досягнення передових господарств і окремих передовиків виробництва, наявність високопродуктивних корів та генетичні задатки бугаїв-плідників мережі станцій штучного осіменіння тварин. Середній надій матерів бугаїв держплемстанції зони поширення породи в республіці становить 5297 кг молока жирністю 3,97%, матерів батьків бугаїв — 5868 кг і 4,22%.

У зоні розведення породи впроваджують комплекс заходів щодо удосконалення існуючих структурних елементів, створення на їх основі більш продуктивних типів, поліпшення породності худоби та підвищення класності. Поряд з цим розширюють мережу племгоспів і племінних ферм, укрупнюють держплемстанції, організовують державні і міжгосподарські підприємства та об'єднання щодо спрямованого вирощування телиць. За останні роки набула поширення робота щодо відбору високопродуктивних корів, від яких передбачено одержати ремонтних бугайців та їх вирощування на елеверах. У племінних заводах і на багатьох фермах створені й успішно функціонують контрольні корівники, де нетелей готують до телення і всебічно оцінюють корів-первісток за фенотипом.

Поряд з цим здійснюють науково-дослідні розробки та пошукові роботи щодо створення окремих стад і масиву худоби, придатної для використання на великих механізованих фермах і комплексах по виробництву молока на промисловій основі.

Проте якість тварин червоної степової породи в багатьох колгоспах і радгоспах зони розведення ще не повністю задовольняє вимоги розвитку галузі молочного скотарства, особливо з впровадженням інтенсифікації.

В умовах широкого впровадження елементів промислової технології, спеціалізації і концентрації виробництва на основі створення міжгосподарських підприємств та виробничих об'єднань, штучного осіменіння корів і телиць глибокоохладженою спермою бугаїв племінна робота уже виходить за межі окремих господарств. Виходячи з цього, необхідно терміново організувати і впроваджувати нові форми ведення племінної справи — великомасштабної селекції,

основною частиною якої є селекційні програми, побудовані на вирішенні питань оцінки генотипу бугаїв за якістю потомства та переважаючого використання бугаїв-поліпшувачів.

Селекційний центр по червоних породах країни «Асканія-Нова» планує племінну роботу з червоною степовою породою України зосередити в основному в 25 державних і колгоспних племзаводах, 17 племрадгоспах, а також на племінних фермах колгоспів і радгоспів та високопродуктивних товарних стадах, виділених для перевірки бугаїв за якістю потомства. Оскільки основою програми центру є підвищення молочної продуктивності, передбачено посилити відбір за надром при дальшому поліпшенні типу в межах окремих структур масиву породи і пристосованості до сучасних технологічних систем. При цьому не послаблюватиметься увага щодо збереження природної пристосованості тварин до суворих кліматичних умов степової зони.

У програмі передбачено селекцію спрямовувати на зміцнення конституції тварин, підвищення молочної продуктивності корів і потомства бугаїв, яких перевіряють, а також на посилення інтенсивності росту перевірюваних бугаїв на елеверах та збільшення об'єму еякуляту і поліпшення якості сперми.

При цьому заплановано основний відбір за надром та якістю вим'я проводити серед корів-первісток. У племінних господарствах всебічно оцінюють і повновікових корів з метою виділення серед них кращих за продуктивністю і технологічними якостями у групу матерів наступного покоління бугаїв. Підвищення вмісту жиру в молоці та поліпшення відтворної здатності намічено вести через відбір та оцінку бугаїв-плідників за якістю потомства.

Основу дальшого генетичного вдосконалення червоної степової породи на Україні становить породний елевєр. Робота його зводиться до відтворення лінійних поліпшувачів і одержання родоначальників нових ліній та споріднених груп. Породний елевєр (в межах селекційного центру) — основний засіб планового управління генетичними ресурсами породи і цілеспрямованого керівництва розміщення та відтворення її структурних елементів.

За прийнятою програмою для дальшого використання передбачено відбирати одного плідника з чотирьох на основі оцінки їх генотипу за якістю потомства. На породному елевєрі, враховуючи лінійний склад трьох внутріпородних типів (донецького, запорізького та кримського) червоної степової породи, щорічно з числа поліпшувачів відбирають 12 найкращих плідників для одержання нового покоління телиць і бугайців у племгоспах. Елевєр комплектують ремонтними бугайцями провідних ліній за походженням від найбільш продуктивних корів і бугаїв в 4—5-місячному віці, яких одержують в головних репродукторах породи.

На Україні селекцію проводитимуть по 14 лініях (з трьома гілками у кожній та двома продовжувачами на гілку). Таким чином, щорічно на породний елевєр ставитимуть по 120 бугайців, з яких під час вирощування в результаті відбору за інтенсивністю росту, типом, якістю спермопродукції та відтворною здатністю буде вибрано 30%. Для перевірки племінної цінності залишатиметься 84 плідники, тобто по два на кожну з трьох гілок лінії. З метою оцінки бугая не менш як за продуктивністю 25 ефективних дочок спермою кожного з них осіменятимуть по 100 корів з племінних господарств, в яких розводять відповідну лінію, і по 400 корів у товарних господарствах. До одержання результатів оцінки генотипу бугаїв за якістю потомків від них нагромаджуватиметься 40 тис. доз сперми у спермосховищі. Таким чином, щорічно можна буде витратити 3360 тис. спермодоз. У цій кількості доз сперми бугаїв-поліпшувачів буде 840 тис., або 25%. Її використовують для осіменіння маточного поголів'я активної частини породи, в тому числі 168—202 тис. доз сперми найкращих плідників (5—6%) — у племінних господарствах породи з метою одержання продовжувачів ліній та відтворення корів провідної селекційної групи.

На нашу думку, на першому етапі роботи недоцільно вибракувати бугаїв після нагромадження запланованої кількості сперми, а також спермопродукцію нейтральних бугаїв, а краще використовувати в зоні з недостатньо розвиненою племінною базою.

За рахунок сперми породного елевєру (при навантаженні на бугая 10 000 моток) забезпечується осіменіння 600 тис. корів. Решту осіменятимуть спермою бугаїв-поліпшувачів з обласних елевєрів, яких оцінюватимуть у виділених для

цього господарствах. Всього на обласних елеверах передбачається на вирощування щорічно ставити 1493, на перевірку — 1028 бугайців.

Таким чином, для перевірки бугаїв породного та обласних елевєрів за якістю потомства загальна кількість корів у господарствах становитиме близько 125 тис., в тому числі 8,4 тис. корів у племгоспах.

Для відтворення такої кількості ремонтних бугайців згідно з прийнятою програмою необхідно мати близько 4,9 тис. корів з трьома отеленнями і більше, з яких виділятимуть не менше 360 голів для одержання бугайців з метою оцінки у породному елевєрі. Загальна чисельність провідної селекційної групи у племгоспах становитиме близько 18,0 тис. голів за рахунок збільшення кількості потенціальних матерів бугаїв з корів I і II отелень та повновікових тварин.

На першому етапі корови провідної групи повинні задовольняти такі вимоги: надій не менше 5000 кг молока жирністю 3,8% (для бугаїв породного елевєру 6000 кг), вим'я чашоподібної форми (індекс не менше 43%) з циліндричними ділками довжиною 5—8 і діаметром 2,0—3,2 см, тривалість доїння не більше 7—8 хв, швидкість молоковіддачі 1,3—1,5 кг/хв. Крім того, мати чітко виражений тип породи без екстер'єрно-конституціональних недоліків, міцний організм, який сприяв би забезпеченню щорічного отелєння, і походить від плідників-поліпшувачів провідних ліній та протєстовані по групах крові. План підбору у селекційному центрі розробляють разом з працівниками племінної служби обласей.

Сучасна популяція корів червоної степової породи республіки не задовольняє потреби програми стосовно кількості корів-матерів бугаїв з передбаченими вимогами молочної продуктивності. В зв'язку з цим заплановано розгорнути роботу щодо роздоювання корів у племгоспах і провідних племінних фермах до рекордної продуктивності. Особливу увагу при вирішенні цього питання буде зосереджено на поголів'ї Миколаївської, Одеської, Кіровоградської, Дніпропетровської та Ворошиловградської областей, в яких на сучасному етапі дуже низька питома вага племінних тварин.

Оснóву селекційної роботи при вдосконаленні племінних і продуктивних якостей червоної степової породи України становитиме чистопородне розведення, диференційоване за лініями, спорідненими групами та родинами, розмноженням яких займатимуться провідні племгоспи породи. В процесі селекції коректуватимуть заводську структуру породи на основі оцінки продовжувачів її складових частин за якістю потомства. Основним методом підбору при одержанні продовжувачів ліній буде внутрілінійний поліпшувальний підбір. Для зменшення ступеня зростання гомозиготності заплановано проводити постійний обмін кращими плідниками між внутрішньопородними типами, що дасть змогу збільшити генетичну мінливість популяції та заснування нових ліній і споріднених груп.

Паралельно з чистопородним розведенням розширюватиметься робота щодо використання англєрської породи з метою підвищення вмісту жиру в молоці, технологічних ознак та створення на цій основі жирномолочного типу червоної степової породи. Формування тварин нового типу передбачено завершити до 1990 р. Питома вага тварин з різною часткою крові англєрської породи в червоній степовій на Україні становитиме 25%. Схемою роботи передбачається одержання $\frac{3}{4}$ - та $\frac{1}{8}$ -кровних тварин за англєром і дальше їх розведення «в собі».

Поряд з цим вестимуть роботу щодо схрещування червоної степової породи з кращими молочними породами світу і створення на цій основі високопродуктивних ліній, придатних для використання в умовах промислового виробництва молока з дворазовим машинним доїнням. Для цього розроблено і впроваджено у виробництво схему ввідного схрещування з червоно-рябою голштинно-фризькою породою.

Внаслідок реалізації розробленої програми селекції червоної степової породи на Україні будуть створені високопродуктивні масиви тварин і сформовано до 1990 року шість заводських ліній з максимальним розвитком однієї або двох провідних ознак з параметрами продуктивності 5500—6000 кг молока і вмістом жиру — 3,7—3,8%. Здійснення запланованого схрещування з голштинно-фризькою породою дасть змогу встановити оптимальні варіанти схрещування з участю вищезазначеної породи і розробити програму створення породної групи худоби з продуктивністю не менше 5000 кг молока при вмісті жиру 3,7% і білка 3,5%.

Для втілення селекційної програми необхідно впровадити нову систему управ-

ліній селекційним процесом, централізацію керівництва племінною базою через селекційні центри, створити елевери, зональні госпрозрахункові лабораторії по визначенню вмісту жиру і білка в молоці, тестування відповідної частини популяції по групах крові. Доцільно широко використовувати обчислювальну техніку для обробки даних племінного обліку через районні та обласні обчислювальні центри, підсумкові матеріали яких надходять на ЕОМ селекційного центру «Асканія-Нова» для аналізу з метою координації селекційної роботи.

Одержано редколегією 12.06.79.

УДК 636.234.2:575.113

ГЕНЕТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОЯВУ ГОСПОДАРСЬКО-КОРИСНИХ ОЗНАК ЧОРНО-РЯБОЇ ХУДОБИ, ПОЛІПШЕНОЇ ГОЛШТИНО-ФРИЗАМИ

М. Я. ЄФІМЕНКО, Я. Н. ДАНИЛКІВ, кандидати сільськогосподарських наук

Український науково-дослідний інститут розведення
і штучного осіменіння великої рогатої худоби

Одним з методів поліпшення чорно-рябої худоби є використання бугаїв-плідників споріднених чорно-рябих порід: голландської, голштино-фризької, датської, німецької. Великого поширення набуло в Українській РСР використання на масиві чорно-рябих тварин плідників голштино-фризької породи США і Канади. Мета такої роботи — створення нового внутріпородного типу, придатного для використання на комплексах по виробництву молока і на великих високомеханізованих фермах промислового типу. За схемою виведення внутріпородного типу помісей з $\frac{3}{4}$, $\frac{5}{8}$ частками крові голштино-фризів розводити «в собі». Ось чому важливо знати становлення генетичних параметрів селекційних ознак на всіх етапах розведення тварин, зокрема серед тварин першого покоління (F_1). Одержані результати дадуть змогу намітити далі плани селекційно-племінної роботи з новим масивом худоби.

Методика досліджень. Для вивчення генетичних параметрів таких важливих господарсько-корисних ознак, як надій, вміст жиру в молоці, вік першого отелення, тривалість міжотельного періоду (ТМП), в 1977—1980 рр. провели спостереження на помісах I покоління чорно-рябо-голштино-фризька і їх ровесницях чорно-рябої породи у плезмозаводах агростанції УСГА «Митниця» та радгоспу «Бортничі» Київської області. В кожному господарстві тварини обох груп перебували в подібних умовах утримання, годівлі та догляду. Обробку одержаних даних проводили за методиками, описаними М. О. Плохінським (1969). Генотипову різноманітність корів за молочною продуктивністю та її структуру визначили методом дисперсійного аналізу у двофакторному ортогональному комплексі за М. О. Плохінським у модифікації О. П. Полковникової (1970).

Результати досліджень. Незважаючи на порівняно високі надії первісток чорно-рябої породи, надой їх ровесниць, поліпшених голштино-фризами, були вищі при нижчій жирномолочності. Суттєвої різниці за віком першого отелення і тривалістю міжотельного періоду між досліджуваними групами тварин не встановлено (табл. 1). Незначна різниця спостерігалась за фенотиповою мінливістю ознак. Відмічено меншу мінливість тривалості міжотельного періоду в корів чорно-рябої породи. Отже, особливості прогнозування результатів селекції чорно-рябої худоби при використанні голштино-фризьких плідників значною мірою залежать від прояву середніх показників надою і вмісту жиру в молоці. Щодо тривалості міжотельного періоду, як одного з показників відтворної здатності, серед корів першого покоління більше можливостей для відбору за цією ознакою.

Слід вказати на деякі особливості прояву генотипової різноманітності корів за надоєм та жирномолочністю.